

УДК 338.439.4(477)

Т.А. Гоголь, д-р екон. наук, доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

e-mail: tanya-gogol@mail.ru

Ю.В. Держилова, магістрант, спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

e-mail: Ylichka24@gmail.com

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

***Ключові слова:** виробництво, глобалізація, зростання попиту, конкуренція, органічна продукція, харчова промисловість.*

Посилення процесів глобалізації та інтеграції України в світове співтовариство вплинули на економіку нашої держави, зробивши її більш вразливою до зовнішніх загроз і висунули перед нею серйозні вимоги щодо підвищення рівня конкурентоспроможності промисловості. Отримання можливості рівноправно конкурувати на світових ринках може бути досягнуто тільки за умови переходу вітчизняної промисловості на інноваційну модель розвитку та активного впровадження сучасних технологій виробництва, що особливо стосується підприємств харчової галузі. Так, харчова промисловість завжди вважалася для України пріоритетною і стратегічно важливою галуззю, здатної забезпечити не тільки потреби внутрішнього ринку, а й вагоме місце держави серед світових країн – лідерів з виробництва продуктів харчування. Доступність харчових продуктів, їх високу якість і відповідність світовим стандартам впливають на рівень продовольчої безпеки держави, виступають індикаторами його соціальної стабільності.

Харчова промисловість є невід’ємною складовою кожної держави, суспільства та кожного громадянина, зокрема. Тому аналіз саме цієї діяльності такий важливий на сьогодні. У вік технологічного прориву, ноу-хау.

У сучасній ринковій економіці конкуренція займає системоутворююче місце в механізмі її функціонування. Разом з тим продовольча сфера має суттєві особливості (сезонність виробництва і попиту, обмеженість земельних ресурсів та їх інтенсифікації, використання в якості засобів виробництва – живих організмів, обмежені терміни зберігання продуктів та ін.), які не дозволяють ринковим силам реалізовувати в повній мірі механізм стійкого і динамічного розвитку. Основна причина – обмеженість у швидкій реакції на будь-яку зміну ринкової ситуації (наприклад, досить складно швидко наростити виробництво окремих видів продовольства при різкому збільшенні попиту, навіть в середньостроковій перспективі. Так, при наявності тільки капіталу неможливо в стислі терміни налагодити ефективне молочнотоварне виробництво), тоді як саме швидкість виходу з збиткових сфер і виявлення перспективних напрямків для бізнесу – основна ідея принципу.

Сучасна економічна наука традиційно велику увагу приділяє теоретико-методологічним аспектам інноваційної діяльності підприємств. Зокрема, розвиток харчової промисловості досліджували такі вчені, як А.І. Амоша, З.С. Варналій, В.М. Геєць, Л.В. Дейнеко, О.Е. Кузьмін, А.А. Мазаракі, Г.П. Сичевський, Л.Г. Чернюк та інші [1; 2; 3].

Методи, що використані в процесі дослідження: систематичний підхід та економічна методологія. Для вивчення тенденцій та динаміки макроекономіки застосовано статистичний та економіко-математичний аналіз використані показники харчової промисловості в Україні.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану, тенденцій і проблем розвитку інтеграційних процесів підприємств харчової промисловості України, визначення закономірностей формування і функціонування інтегрованих об’єднань в різних галузях харчової промисловості.

Виклад основного матеріалу. Харчова промисловість є однією із провідних галузей вітчизняної економіки, вона долучена в забезпеченні продовольчої безпеки держави, формуванні її експортного потенціалу й здатна позитивно впливати на динаміку

економічного зростання України. Зниження показників ефективності фінансово-економічної діяльності харчової промисловості в останні сім років спостерігається, в основному, по окремих підгалузях, продуктивним підгрупам та регіонам. Не зважаючи на втрату деяких закордонних ринків, українські виробники розширюють географію свого зовнішнього постачання та збільшують прибутки від експортної діяльності [4].

Встановлено, що ефективна, високопродуктивна, динамічно зростаюча харчова промисловість є пріоритетом у забезпеченні економічної безпеки держави і досягненні високої національної конкурентоздатності [5, с. 71].

Під розвитком галузі слід розуміти сукупність кількісних та якісних змін, що передбачають перехід від одного якісного стану до іншого в умовах різноспрямованого впливу факторів внутрішнього і зовнішнього середовища.

Критеріями аналізу та оцінки ефективності розвитку галузі є в першу чергу аналіз динаміки таких показників, як: індекси виробництва та реалізації, показників дохідності, рентабельності, продуктивності та інших.

Україна є досить відкритою країною, тісно інтегрованою в світову економіку, а після вступу до Світової організації торгівлі в 2008 році формально стала повноцінним гравцем на світовому ринку. Експортний потенціал нашої країни формується, перш за все, за рахунок продукції харчової промисловості. Безумовно, такий стан речей поставило харчову промисловість України перед серйозними завданнями і змушує відповідати на певні виклики: висока ступінь сировинної залежності; зростання конкурентного тиску, збільшення імпорту харчосмакової продукції, нераціональна структура експорту сировини і продукції, поглинання вітчизняних підприємств іноземними компаніями, обмеження до доступу зовнішніх ринків збуту, цікавих і важливих для наших виробників, недостатня купівельна спроможність населення на внутрішньому ринку, недостатній рівень переробки вітчизняної продукції.

Дослідження показали, що в умовах державної власності галузі харчової промисловості України розвивалися досить динамічно. Разом з тим, очевидно, що основною сприятливий фактор – постійно наростаючий зовнішній попит.

Як бачимо з даних, що представлені на рис., з 2007 по 2009 роки результативність галузі знижувалася в середньому на 3-6% щорічно, внаслідок негативного впливу світової фінансової кризи на економіку України загалом та на діяльність підприємств харчової промисловості зокрема.

З 2009 по 2012 роки приріст в обсягах виробництва складав щорічно 1-3%. За останні 4 роки динаміка обсягів виробництва була нестабільною. Спади виробничої діяльності спостерігалися у 2013 та 2015 роках, на 5% та 10,7% відповідно, зростання виробництва – на 2,5% та 3,9% у 2014 та 2016 роках. Але в цілому, порівняно з 2007 роком, лінія тренду свідчить про загальну тенденцію до зниження темпів виробництва, що є наслідком низької платоспроможності населення.

Починаючи з 2012 року харчова промисловість на загальнодержавному рівні займає перше місце за обсягами реалізованої промислової продукції серед всіх галузей промисловості і має позитивну динаміку питомої ваги. В 2012 році було реалізовано продукції на суму 254,5 млрд. грн., що склало 18,2% в загальному обсязі. В 2013 році обсяги реалізованої продукції галузі склали 261,8 млрд. грн. або 19,3% від загального обсягу в Україні. В 2014 році реалізовано продукції на суму 254,5 млрд. грн., що складає 21,5% промислової продукції [8, с. 3]. У 2016 році частка харчової промисловості у загальних обсягах реалізації промислової продукції становила 24,4%, включаючи напої і тютюнові вироби [7].

Висновки. Для досягнення розвитку інноваційно-інвестиційних процесів в харчовій промисловості необхідна, перш за все, підтримка держави, а саме: збільшення державних інвестицій в наукові дослідження; вдосконалення нормативної бази, особливо з регулювання інноваційної діяльності; податкове стимулювання інноваційної діяльності, що сприятиме збільшенню обсягів виробництва високоякісних харчових продуктів і зростання попиту на

інноваційну продукцію; збільшення частки експорту продовольчих товарів в закордонні країни створення сприятливих умов для залучення іноземного капіталу.

Рис. Динаміка індексів виробництва продукції харчової промисловості з 2007 року по 2016 рік
Джерело: аналізовано за даними [6, 7].

Таким чином, одним з головних умов незалежності будь-якої країни є її максимальне самозабезпечення продовольством власного виробництва. Досягти цього Україна зможе лише за умови фокусування на модернізації існуючих і будівництві нових підприємств, на застосування енергозберігаючих технологій, розвитку власного сировинного ресурсу, орієнтованого на органічну продукцію відповідно до міжнародних стандартів якості, використовуючи вітчизняні наукові і виробничі досягнення, а також досягнення розвинених країн. Чи не розвиваючи відповідні форми зовнішньоекономічних відносин зробити це практично неможливо. Тому, сьогодні, в умовах посилення глобалізації необхідно використовувати зовнішньоекономічні зв'язки для забезпечення власних економічних інтересів і поступової перебудови харчової промисловості відповідно до сучасних тенденціями інноваційного розвитку, в основі, якої повинен бути якісно оновлена технологічна база виробництва та екологічно чиста сировина власного виробництва.

Список використаних джерел

1. Інноваційний потенціал України: монографія / А. А. Мазаракі, Т. М. Мельник, В. В. Юхименко, В. М. Костюченко, Л. П. Кудирко та ін.; за заг. ред. А. А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. – 592 с.
2. Дейнеко Л. В. Розвиток харчової промисловості України в умовах ринкових перетворень (проблеми теорії та практики). – К. : Знання, 2006. – 331 с.
3. Варналій З. С. Конкурентоспроможність національної економіки: проблеми та пріоритети інноваційного забезпечення / З. С. Варналій, О. П. Гармашова. – К. : Знання України, 2013. – 387 с.
4. Економічний вісник університету | Випуск № 33/1 © Семененко О. Г., 2017
5. Шерман Є. М. Організаційно-економічний механізм розвитку підприємств харчової промисловості: канд. ек. наук : 08.00.04 / Шерман Євген Михайлович; Міністерство освіти і науки України, Херсонський національний технічний Університет – Херсон, 2015. – 247 с. : іл. – Бібліогр.: с. 193-215 (188 назви).
6. Промисловість України у 2011-2015 роках: статистичний збірник / Держ. ком. Статистики України ; [за ред. І. С. Петренко]. – Київ: вид-во Держстат України, 2016. – 379 с.
7. Держстат України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 17.03.2017). – Назва з екрану.